

Оперуючи архівними даними, дослідниця переконливо довела, що В.Ленін створив можливість для дрібних підприємців у 1921–1923 рр. працювати в умовах приватногосподарського розвитку країни зі зрівняльним оподаткуванням, яке змінив у 1923 р. на пільгові відносини, що були запроваджені партією за його планом у 1924–1926 рр.

Розкриваючи й аналізуючи перипетії співробітництва дрібного капіталу з новою владою на засадах повноцінного оподаткування, авторка показала, в який спосіб більшовиками був запропонований розвиток підприємництва в «окремо взятій країні» за формою «радянський соціалізм як попередній етап соціалістичної розбудови держави». Він передбачав створення такого політико-економічного устрою, за якого новий режим мав провести невідкладну індустріалізацію країни і зробити це «за одне-два десятиріччя» перебувочного періоду. На думку дослідниці, у поєднанні двох напрямів – соціалізму та комунізму – і складалася головна стратегія нової економічної політики радянської влади, яку В.Ленін напрацьовував та викристалізовував в останні роки свого життя.

Авторка виділила й охарактеризувала у побудові радянського соціалізму особливий період пролетаризації дрібних виробників-власників, який виділявся застосуванням не пільгового, а відразу зрівняльного оподаткування в 1921–1923 рр. У той час відбулася рідкісна спроба більшовиків цивілізованими формами пролетаризувати останніх за допомогою оподаткування їх приватногосподарської системи, в якій крилася умова підпорядкування представників дрібного капіталу. Вони мали зносити податкові тягарі влади, віддавати залежно від ступеня багатства свої нагромадження у державну казну для реконструкції економіки і для подальшої індустріалізації країни. Таку форму прогресивного оподаткування, яку визначив В.Ленін ще в 1920-х рр., взяли на озброєння у країнах соціалізму в 1970–1990-х рр., а також у Нідерландах, Канаді, Норвегії, Швеції.

Загалом монографію написано на високому теоретико-узагальнюючому рівні. Вона суттєво збагатить українську історичну науку новими фаховими баченнями й запропонованими проблемними розробками. Книга розрахована на викладачів вузів, науковців, усіх, хто цікавиться проблемою діяльності дрібних виробників-власників та їх інтегруванням у радянську соціально-економічну систему.

О.О.Сушко (Київ)

Недужко Ю.В.

Тисячоліття хрещення Руси-України. Відзначення світовою громадськістю всесвітньо-історичної події. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Л.Українки, 2003. – 200 с.

Монографія Недужка Ю.В. заслуговує на увагу та схвалення. Адже у ній на основі великого обсягу оригінальних документальних джерел відтворено події відзначення ювілею Тисячоліття хрещення Руси-України, котрий мав всесвітньо-історичне значення. Про це свідчили як резолюції міжнародних організацій, зокрема й ЮНЕСКО, так і рівень та масштаби організованих святкувань.

В трьох розділах праці автор відтворив перебіг підготовки і проведення ювілейних заходів у країнах Північної й Південної Америки, Західній Європі, Австралії та СРСР. Молодий науковець слушно зазначив, що в світі по суті було організовано дві масштабні ювілейні кампанії з нагоди Тисячоліття хрещення Київської Русі. Першу організувала українська діаспора у країнах Заходу. Під час її проведення, як це яскраво висвітлюється в книзі, закордонні українці добивалися легалізації УГКЦ й УАПЦ в УРСР, а також дотримання релігійної свободи у Радянському Союзі. Іншим аспектом ювілейних заходів діаспори було намагання консолідувати еміграцію, підвищити рівень її національної самосвідомості, популяризувати народні звичаї, традиції, історію як в українській громаді, так і серед суспільств країн проживання.

Можна погодитися з твердженнями Ю.В.Недужка про те, що діаспора своїми благочестивими та патріотичними діями продемонструвала всьому світові єдність з Україною, готовність відстоювати інтереси свого народу в будь-яких, навіть найнесприятливіших умовах буття. Взятий активну участь у відзначенні ювілею, українці діаспори показали свою високу самосвідомість і патріотизм, своє прагнення боротися за існування церкви й незалежність власної держави.

Інша ювілейна кампанія була організована Руською православною церквою за підтримки органів влади Радянського Союзу. Її метою у середині країн було відродження в СРСР власної церковної організації, а також зміцнення моральних норм у суспільстві. В міжнародному аспекті відбувалася популяризація радянського способу життя, боротьби за мир та, найголовніше, заперечувалися твердження української еміграції й органів влади країн Заходу про недотримання релігійної свободи в УРСР. Натомість пропагувалися ідеї про те, що СРСР – демократична країна. Адже церква у ній відділена від держави, а кожен громадянин Радянського Союзу міг сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної. Це гарантувалося Конституцією СРСР, а також законодавствами союзних республік.

Таким чином, як справедливо стверджує автор монографії, в світі існували два погляди на одну і ту ж визначну всесвітньо-історичну подію – ювілей українського християнства. Проте необхідно відзначити, що обидві кампанії мали своїм наслідком відродження церковного життя, розвиток української науки та культури в Радянському Союзі й країнах Заходу, лібералізацію релігійного законодавства і легалізацію УГКЦ та УАПЦ в УРСР.

Велике значення ювілей мав для десятків мільйонів українців незалежно від їх політичної чи релігійної приналежності. Він став всенародним святом моральності, людськості, доброти й справедливості. В певному сенсі цей ювілей об'єднав навколо себе українців усього світу, став символом консолідації українського народу на основі християнського віровчення, що і засвідчив у своїй монографії Ю.В.Недужко.

Для України цей вияв єднання нації навколо вічних християнських цінностей та ідеалів повинен стати гідним прикладом для наслідування. Адже останній так не вистачає духовної сили, а також єдності для відродження її як могутньої й багатой європейської країни.

Хотів би підкреслити, що для підготовки монографії Недужко Ю.В. скористався величезною джерельною базою, котра включає в себе документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Архіву Європейського ювілейного комітету 1000-річчя хрещення Руси-України, Поточного архіву Ради у справах релігії при Раді Міністрів УРСР, Державного архіву Волинської області. В представленій науковій праці також широко використано матеріали іноземних мас-медіа, а також спогади і листування провідних діячів української діаспори.

Книга відзначається оригінальністю дослідницької тематики, спрямованої на отримання вагомих результатів у вивченні питань, актуальних для вітчизняної науки, держави й суспільства. Автор показав своє вміння розкривати недосліджені досі проблеми та аргументовано давати на них відповіді на належному аналітичному і науковому рівні. Поява даної монографії ліквідує одну з «білих плям» в історії України й заповнює прогалини у вітчизняній історіографії.

Необхідно підкреслити, що практична цінність дослідження полягає в можливості його використання для написання узагальнюючих праць із новітньої історії України, минулого української еміграції, політології, релігієзнавства, а також під час учбового процесу у вищих та середніх навчально-освітніх закладах.

На мою думку, монографія докторанта Інституту історії України НАНУ, кандидата історичних наук Недужка Ю.В. сприяє патріотичному вихованню підростаючого покоління, утвердженню загальнолюдських християнських цінностей і високого авторитету вітчизняної історичної науки в світі й цілком аргументовано заслуговує на присудження щорічної премії Президента України для молодих учених.

П.П.Толочко (Київ)